

Kollektiva uppror som medlemsaktivism och facklig förnyelse?

Anna Ryan Bengtsson

I artikeln studeras två kollektiva uppror bland barnmorskor och socionomer. Utgångspunkterna tas i tidigare forskning om nya former för mobilisering bland välfärdsprofessionella yrkesgrupper och forskning om medlemsaktivism som strategi för facklig förnyelse. Genom en jämförande intervjustudie med nyckelinformanter i upproren analyseras både skälen till mobilisering och relationerna till respektive fackförbund. Slutsatserna är att upproren kan ses som en form av medlemsaktivism med syfte att förändra både fackens arbetssätt och politiska prioriteringar. Fackförbunden stödjer upproren på likartade sätt men relationerna bär på en rad spänningar som belyser de komplexa förutsättningarna för facklig förnyelse i offentlig sektor.

Nyckelord: medlemsaktivism, kollektiv mobilisering, välfärdsarbetare

Flera studier under 2010-talet beskriver framväxten av nya former för mobilisering på den svenska arbetsmarknaden, framförallt inom välfärdssektorn. Det handlar om massuppsägningar bland sjuksköterskor (Granberg, 2016, 2017) likväl som andra former av protester, upprop och uppror bland olika yrkesgrupper (Alvinus & Svensén, 2020; Mulinari, 2018; Ryan Bengtsson, 2018; Scaramuzzino & Meeuwisse, 2019). De här studierna väcker frågor om fackförbundens förändrade position och förutsättningar att företräda dessa yrkesgruppers intressen. Frågor som utforskas i denna artikel genom en jämförande fallstudie av två kollektiva uppror bland socionomer och barnmorskor i Sverige - Barnmorskor för trygg och säker vård (BFMS) och Nu bryter vi tystnaden bland socialarbetare (NBVT).

Utgångspunkterna tas i tidigare forskning om facklig förnyelse och begreppet medlemsaktivism. Utifrån en feministisk kun-

FÖRFATTARE

Anna Ryan Bengtsson, doktorand, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
anna.ryan.bengtsson@socwork.gu.se

skapssyn om situerad kunskap (Haraway, 1988) analyseras hur informanter i de två upproren beskriver relationerna till sina respektive fackförbund. Det vill säga Vårdförbundet, Akademikerförbundet SSR och Vision. Genom en jämförande tematisk analys av hur de beskriver sin mobilisering, vilka maktförhållanden de sökte påverka och sina relationer till respektive fackförbund är syftet att utforska kollektiva uppror som en form för medlemsaktivism och diskutera förutsättningarna för facklig förnyelse i svensk offentlig sektor.

De problemställningar som artikeln behandlar är:

1. Vilka syften har de två kollektiva upproren med sin mobilisering och hur organiseras denna form av medlemsaktivism?
2. Hur beskrivs relationerna till de respektive fackförbunden?

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning om nya former för mobilisering bland välfärdsprofessionella yrkesgrupper på den svenska arbetsmarknaden och de specifika institutionella omständigheter som råder för fackförbund i offentlig sektor. Det motiverar studiens intresse för facklig förnyelse och varför *relationen* mellan uppror och fackförbund placeras i centrum. Därefter introduceras studiens centrala begrepp; inflytande, facklig förnyelse och medlemsaktivism. Utifrån tidigare forskning om facklig förnyelse motiveras studiens utgångspunkt i upprorens perspektiv på dessa relationer. I metodavsnittet redogörs för det empiriska materialet och den tematiska analysmetoden diskuteras, innan studiens resultat presenteras och slutsatser dras.

NY MOBILISERING PÅ DEN SVENSKA ARBETSMARKNADEN

Nya former av mobilisering har identifierats bland olika yrkesgrupper i välfärdssektorn. Alvinus & Svensén (2020) analyserar vittnesmål från Förskoleupprorets #pressatläge vilket blottlägger de prekära arbetsvillkoren inom barnomsorgen. Utifrån ett feministiskt perspektiv studeras både massuppsägningar bland sjuksköterskor (Granberg, 2016, 2017) och andra former av protester och uppror (Ryan Bengtsson, 2018; Mulinari, 2018). De här studierna menar att dessa nya uttryck för mobilisering kan förstås som en *politisering av omsorg*. Det är ett begrepp som har utvecklats genom tidigare studier av sjuksköterskor och som visar hur otraditionella metoder likt massuppsägningar och organiserade sjukskrivningar är återkommande inom yrkesgruppen, både historiskt och internationellt (Briskin, 2011, 2012). De alternativa strategierna relateras till de maktförhållanden som villkorar feminiserade yrkesgrupper inom vård- och omsorgssektorn i allmänhet, och sjuksköterskor i synnerhet (se Erlöv & Petersson, 1992 för en fördjupning i en svensk kontext), däribland föreställningarna om omsorg som en essentiell egenskap hos kvinnor och omsorgsarbete som ett "kall". Maktförhållanden som har visat sig förstärkas genom nyliberal styrning

och politik där ett minskat inflytande över arbetet och en försämrad arbetsmiljö är återkommande beskrivningar (Bejerot m.fl., 2015; Lauri, 2016). En poäng med begreppet politisering av omsorg är, förutom att synliggöra otraditionella metoder, att blottlägga hur mobiliseringen för bättre arbetsvillkor för dessa yrkesgrupper är intimt sammanlänkade med frågor om hur välfärden fördelas i samhället (se även Ryan Bengtsson, 2018).

De här nya formerna för mobilisering på den svenska arbetsmarknaden väcker samtidigt frågor om fackförbundens position då anslutningsgraden i offentlig sektor ligger på 81 procent samt har en kollektivavtalsäckning på 100 procent (Kjellberg, 2019). Tidigare studier pekar i detta avseende på de specifika institutionella omständigheter som råder för offentliganställda och deras fackförbund. De är exempelvis mer beroende av politiska beslut, då motparten ofta är lagstiftare och sektorn styrs genom flera olika nivåer i statsapparaten. Koskinen Sandberg & Saari (2017) visar hur de olika nivåerna får konsekvenser för sjuksköterskors lönebildning i Finland. Detta genom att politiker på central nivå kan göra utfästelser om lika eller höjda löner för vissa yrkesgrupper, utan att nödvändigtvis skjuta till de medel som krävs till nästa nivå. Vidare problematiserar flera hur strejkvapnet riskerar att få andra effekter när allmänheten är en tydligare tredje part. Något som bidrar till att de gärna mobiliserar tillsammans med personer i behov av service och ramar in sina krav som ett skydd för välfärden (Black, 2018). Det är också en retorik som är återkommande i den nya mobiliseringen på den svenska arbetsmarknaden där både massuppsägningar och olika former av uppror motiveras utifrån patient- och klientsäkerhet (se Ryan Bengtsson, 2018; Granberg, 2016). Det knyter slutligen an till hur frågor om det offentliga storlek är av ideologisk karaktär. Framväxten av välfärdsstater var i detta avseende en effekt av arbetarrörelsens mobilisering under 1900-talet (Ross & Savage, 2013). En framväxt som även påverkade kvinnors tillträde till arbetsmarknaden och varför de offentliga fackförbunden ofta är både kvinnodominerade samt har bidragit till en feministisk mobilisering inom arbetarrörelsen (se exempelvis Briskin & Eliasson, 1999). Det är också mot denna bakgrund som de otraditionella formerna för mobilisering bland välfärdsarbetare lyfts fram som en potential för facklig förnyelse (Briskin, 2011).

I en svensk kontext visar Granberg (2017) utifrån en tidserieanalys hur massuppsägningar bland sjuksköterskor sammanfaller med förhandlingar om kollektivavtal. Massuppsägningarna tolkas därigenom som en informell källa till makt som kanaliseras från arbetsplatsgolvet och jämförs med de vilda strejker som har brutit ut på den svenska arbetsmarknaden i perioder (för fördjupning se Fransson, 2009; Fransson & Thörnqvist, 2003). Scaramuzzino (2017) studerar utifrån ett organisationsteoretiskt perspektiv och genom netnografi kollektiva uppror bland socionomer på internet, däribland Nu bryter vi tystnaden. Upproren beskrivs

vara partiella eller ej fullständiga organisationer (Ahrne & Brunsson, 2011) som mobiliserar socialarbetare på nya sätt genom sociala medier. Upproren utmanar därigenom de etablerade fackliga organisationerna som *röstbärare* även om riskerna för kooptering lyfts fram. Kooptering är ett begrepp för beroendeförhållanden mellan olika organisationer och processer där utmanande organisationer eller kollektiv neutraliseras genom att tilldelas poster eller olika former av stöd (Johansson & Meeuwisse, 2017). Scaramuzzino & Meeuwisse (2019) beskriver vidare, utifrån samma netnografiska material och intervjuer, hur socionomupproren har en komplex relation till de fackliga organisationerna. De både formulerar en kritik mot fackförbundens roll som röstbärare och de frågor som drivs, samtidigt som de framhävs vara centrala aktörer som upproren sökte påverka. Det är till en fördjupad förståelse av dessa komplexa relationer mellan uppror och fackförbund som den här artikeln bidrar. Detta genom att ta teoretisk utgångspunkt i tidigare forskning om facklig förnyelse och begreppet *medlemsaktivism* samt utifrån en jämförande ansats fokusera på hur informanterna i två uppror, bland två olika välfärdsprofessionella yrkesgrupper, beskriver relationerna till sina respektive fackförbund. Det öppnar också upp för en diskussion om förutsättningarna för facklig förnyelse i svensk offentlig sektor.

FACKLIG FÖRNYELSE - OM INFLYTANDE PÅ FLERA NIVÅER

En bred definition av inflytande är möjligheterna att kunna påverka sin situation i enlighet med ens ambitioner och det är ett avgörande instrument för att nå både kortsiktiga och långsiktiga mål (Söder m.fl., 1990). Frågor om inflytande kan inte separeras från makt och i förhållande till facklig förnyelse handlar det både om medlemmarnas inflytande inom de fackliga organisationerna och de fackliga organisationernas inflytande eller maktposition i samhället i stort.

Sedan 1970-talet har fackföreningsrörelsens politiska inflytande minskat både globalt och i Sverige. Medlemstalen har inom Europafacket (ETUC) sjunkit från 66 miljoner runt millennieskiftet till 43 miljoner år 2020. I Sverige har anslutningsgraden under samma tidsperiod sjunkit från 85 till 68 procent, även om det i internationell jämförelse är högt (Danielsson Öberg & Öberg, 2020). De sjunkande medlemstalen och fackförbundens förändrade förhandlingsposition relateras gärna till de strukturella förändringar som den nyliberala kapitalismen har fört med sig i form av avregleringar av kapitalmarknader, förflyttning av produktion från globala nord till syd och en ökande grad av tillfälliga anställningar (Fairbrother, 2015). Processer som även har inneburit förändringar i nationalstaternas makt där avregleringar, privatiseringar och en minskad korporativism kännetecknar den institutionaliserade politiken (Hyman & Gumbrell-McCormick, 2010). Forskningen om facklig förnyelse handlar om de strategier som fackförbund

använder för att motverka och hantera dessa förändrade förutsättningar på olika nivåer. Lyhne & Tapia (2017) beskriver genom en litteraturstudie hur strategierna handlar om *organiseringen av medlemmar* både kvantitativt såväl som kvalitativt, om *organisatoriska förändringar* i form av sammanslagningar och interna omorganisationer, likväl som *att bygga relationer till* och koalitioner med andra aktörer och rörelser lokalt som transnationellt. En grundläggande utgångspunkt i forskningen är att fackförbundens interna verksamheter inte kan separeras från de lokala politiska och ekonomiska kontexter som de verkar inom. Fairbrother (2015) föreslår i detta avseende tre dimensioner för att närma sig frågorna om facklig förnyelse och inflytande analytiskt: *syfte, organisation och kapacitet*.

Syfte handlar om fackförbundens roll och en återkommande debatt både inom fackföreningsrörelsen och forskningen är om de framförallt fyller syftet att kontrollera ett monopol på arbete (business unions på engelska) eller som en mobiliserande röstbärare i samhället i stort (Juravich, 2018). Det återspeglar även den inneboende spänningen mellan organisatorisk effektivitet och demokrati och de distanser som oundvikligen uppstår mellan ledningar och dess gräsrotter i etablerade organisationer (Voss, 2010). De skilda syftena bygger på olika analyser av hur kapacitet eller förhandlingsstyrka byggs på bästa sätt och implicerar både olika typer av organisation men även syn på *medlemskap*. Scaramuzzino & Scaramuzzino (2020) lyfter i sin studie av hur sociala medier används av två svenska fackförbund IF Metall och Akademikerförbundet SSR, fyra centrala perspektiv på medlemskap; som resurser, utifrån representation, delaktighet eller identitet. De visar hur fackförbundens digitala närvaro främst handlade om resurser och representation, även om kommentarsfälten öppnade upp för delaktighet och viss omförhandling av både representation och identitet. Dessa fyra perspektiv på medlemskap bidrar på detta sätt till att binda samman frågorna om syfte, organisation och kapacitet med de två nivåerna av inflytande.

Tar vi utgångspunkt i det första syftet ovan betraktas medlemskap i första hand som en resurs för organisationen, som genom fackföreningarna representeras i relevanta forum. Utifrån detta perspektiv blir det logiskt att fokusera på olika former av service såsom semesterrabatter, försäkringar och finansiell rådgivning för att bygga kvantitet (McKeown, 2009). Förstås fackets syfte som röstbärande i samhället blir de kvalitativa dimensionerna av medlemskapet viktiga såsom delaktighet och identitet, och fokus placeras på hur medlemmar kan mobiliseras och organiseras på nya sätt. *Medlemsaktivism* är i detta avseende ett samlingsbegrepp för framväxten av olika former av mobiliserande handlingsrepertoarer inom fackförbunden (Hickey m.fl. 2010). Det kan handla både om att vidga vem som räknas som fackliga subjekt (exempelvis papperslösa) och om att genom nya arbetssätt stärka medlemmars inflytande (Juravich, 2018).

Hickey m.fl. (2010) problematiserar utifrån sin litteraturstudie vilken roll medlemsaktivism spelar för facklig förnyelse. Utifrån deras meta-analys av fallstudier om facklig förnyelse i Storbritannien och USA visar de hur denna allena inte var tillräckligt för att nå ökad förhandlingsförmåga, utan hur både fackföreningars organisatoriska resurser i form av betalda ombudsmän och rådande institutionella förhållanden spelar in. Det är mot denna bakgrund som jag utforskar de två upproren NBVT och BMFS som en form av medlemsaktivism och fokuserar på *relationerna* mellan uppror och fackförbund.

Internationell forskning ger också för handen att fackföreningars intresse för aktivism och politisk mobilisering tenderar att variera mellan olika arbetsmarknadsregimer (Larsson, 2014). Den svenska arbetsmarknaden kännetecknas i detta avseende av kompromisslösningar och genomsyras sedan Saltsjöbadsavtalet 1938 av institutionaliserade normer kring att vilja lösa frågor vid förhandlingsbordet (Fransson & Thörnqvist, 2003). En ”samförståndsanda” som i tidigare studier av facklig förnyelse i Sverige har förklarat varför olika former för aktivism som demonstrationer och manifestationer har haft låg prioritet inom de svenska fackförbunden. Dessa hållningar verkar samtidigt skilja sig åt mellan ledning och gräsrotsaktivister (Peterson m.fl., 2012). Linderoth (2020) tar i sin avhandling om Kommunalstrejken 2003 utgångspunkt i välfärdsarbetares perspektiv och erfarenheter. En för den här studien viktig slutsats är att arbetskonflikter i bred bemärkelse ”talar” och kan bidra till att belysa förutsättningarna för inflytande i bred bemärkelse, samt inte minst, vikten av att studera dessa processer utifrån de mobiliserande gräsrotternas perspektiv.

FORSKNINGSMETOD OCH MATERIAL

Den här artikeln bygger på en kvalitativ jämförande fallstudie av två kollektiva uppror bland välfärdsprofessionella yrkesgrupper i Sverige. De två upproren är strategiskt valda utifrån det empiriska intresset att utforska kollektiva motståndspraktiker bland olika feminiserade välfärdsprofessionella yrkesgrupper i en svensk kontext (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008) och det teoretiska intresset av *medlemsaktivism* som strategi för facklig förnyelse i svensk offentlig sektor.

Studien är sprungen ur en feministisk kunskapssyn om situerad kunskap. Det innebär att all kunskap ses som partiell och som beroende av vilken blick eller från vilken position som någonting studeras. Det är en metodologi som tar sikte på det kunskapande subjektet och hur vi genom att våra utgångspunkter i partiella perspektiv och röster, som ses som aktörer, skapar en situerad kunskap om världen (Haraway, 1988). Det innebär att dessa frågor studeras utifrån hur nyckelinformanter i två kollektiva uppror beskriver sin mobilisering, vilka maktförhållanden de sökte påverka och deras relationer till respektive fackförbund.

ARTIKEL

Denna ansats motiveras av intresset för inflytande både inom de fackliga organisationerna och deras maktposition i samhället i stort. Genom att ta utgångspunkt i de båda upprorens perspektiv på relationen till fackförbunden kan härigenom de förutsättningar som informanterna upplever finns för att engagera sig i alternativa fackliga praktiker belysas. Det relaterar även till tidigare forskning om medlemsaktivism som visar hur fackförbundens organisatoriska resurser och rådande institutionella förhållanden är viktiga faktorer (Hickey m.fl. 2010) men där tidigare forskning visar hur gräsrotter och ledning tenderar att ha olika hållning till aktivism och alternativa praktiker (Petersson m.fl., 2012) och upplevelser av arbetskonflikter (Linderoth, 2020).

Det empiriska materialet består av kvalitativa, semistrukturerade intervjuer med elva nyckelinformanter i de båda upproren; fem socionomer och sex barnmorskor. Intervjuer med nyckelinformanter används ofta för att förstå en specifik rörelse, vilka strategier som valts under vägen och den dynamik som präglar mobiliseringsprocessen. Det är en forskningsmetod som kan generera detaljerade beskrivningar av en process utifrån informanternas perspektiv (Della Porta, 2014). För analysen har även annan dokumentation såsom mötesprotokoll och underlag som tagits fram inom upproren använts. För att stärka de tolkningar som görs används även texter från Vårdförbundet, Akademikerförbundet SSR och Fackförbundet Visions hemsidor.

Intervjuerna genomfördes mellan december 2015 och juni 2016 och samtliga informanter har varit aktiva i upprorens styrgrupp (NBVT) respektive strategigrupp (BMFS). Intervjuerna har transkriberats i sin helhet och informanterna har getts fingerade och könsneutrala namn i analysen. De könsneutrala namnen var ett sätt att leva upp till löften om konfidentialitet (Vetenskapsrådet, 2017) då det bland informanterna finns personer av olika kön. En strategi som även relaterar till studiens utgångspunkter där kön ses som ett socialt konstruerat fenomen. Med detta menas inte att det inte existerar biologiska skillnader mellan olika kön utan att vår förståelse av skillnaderna är sociala (Barron, 2016). Det är processer av feminisering i form av göranden och sociala föreställningar som präglar hur praktiker tolkas, värderas och organiseras i ett samhälle. För den här studien handlar det om hur välfärdsprofessionella yrkesgrupper och deras arbete feminiseras oberoende av enskilda personers kön. Vad gäller citaten har jag försökt göra dem så icke-identifierbara som möjligt i förhållande till arbetsplatser eller andra potentiella faktorer för igenkänning. Samtidigt är det en liten grupp människor som har agerat i en offentlighet vilket innebär att förutsättningarna för konfidentialitet är begränsad.

Förutom intervjuer med nyckelinformanter och det skriftliga materialet genomfördes ett möte med en centralt placerad källa inom Vårdförbundet i november 2015. Mötet som dokumenterades skriftligen gav inblick i hur Vårdförbundet

har resonerat i förhållande till medlemsaktivism och varför de antagit en policy om detta vilket jag återkommer till i analysen. Det gav också insyn i hur fackförbundet resonerat i sitt arbete med BFMS. Denna person benämns i resultatdelen som informant Vårdförbundet. Jag har förutom detta möte valt att inte intervjua företrädare för fackförbunden då intresset har varit att utforska de kollektiva upproren som form för medlemsaktivism och relationerna till fackförbunden utifrån gräsrotternas perspektiv.

ANALYSMETOD

Analysmetoden som används är tematisk innehållsanalys (Widerberg, 2002). Det empiriska materialet har analyserats både som elva intervjuer och som två fall av kollektiva uppror. Analysarbetet har präglats av abduktion med en återkommande pendling mellan det empiriska materialet och teoretiska perspektiv och begrepp (Lindgren, 2006). Studiens huvudbegrepp *medlemsaktivism* kom jag i kontakt med genom empirin vilket ledde mig till tidigare forskning om facklig förnyelse. Jag utforskar genom detta begrepp de två kollektiva upproren som en form för medlemsaktivism och analyserar jämförande varför de mobiliserade sina uppror samt hur relationerna till respektive fackförbund beskrivs av nyckelinformanterna. En central utgångspunkt är att fackförbundens interna verksamheter inte kan separeras från de lokala politiska och ekonomiska kontexter inom vilka de verkar. För analysen har både de specifika omständigheter som råder för fackförbund i offentlig sektor och den svenska arbetsmarknadsmodellen varit viktiga referenspunkter. Genom de tre dimensionerna som Fairbrother (2015) lyfter fram; syfte, organisation och kapacitet möjliggörs en analys av de kollektiva upprorens försök att nå inflytande både inom fackförbunden och i förhållande till arbetsgivare och politiker. Analysen fokuserar därigenom på vilket inflytande som de två kollektiva upproren ville nå (syfte), hur den här formen av medlemsaktivism tar sig uttryck (organisation) och hur informanterna beskriver att fackförbunden förhåller sig till deras mobilisering och vad det implicerar för syn både på kapacitet och medlemskap (Scaramuzzino & Scaramuzzino, 2020).

En kortfattad beskrivning av de tre fackförbunden

Vårdförbundet bildades 1977 och har cirka 92 000 yrkesverksamma medlemmar (Medlingsinstitutet, 2021). De tillhör Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och företräder fyra yrkesgrupper; sjuksköterskor, röntgensjuksköterskor, biomedicinska analytiker och barnmorskor. Det finns cirka 5 000 barnmorskor i Sverige och de utgör därigenom en mindre del av Vårdförbundets medlemsantal. Vårdförbundet beskrivs som ett förbund som tidigt har både anpassat sig till och försökt hitta sätt att dra nytta av en alltmer individualiserad arbetsmarknad. Fransson (2009) visar hur Vårdförbundet, förutom att strejka, har försökt påverka

de sektoriellt könade löneskillnaderna via den individualiserade lönebildningen genom en strategi som Fransson kallar för kollektiv individualism. Det är en taktik som drar nytta av sjuksköterskors individuella och formella kvalifikationer för att förhandla upp enskilda sjuksköterskors löner vilket anses gynna kollektivet på sikt. Vårdförbundet betonar sin roll som yrkesförbund även om det finns utpräglade professionsorganisationer som till exempel Svenska Barnmorskeförbundet och de hade fram till 1999 gemensamt medlemskap (www.vardforbundet.se). Svenska Barnmorskeförbundet valde 2018 att starta ett eget fackförbund för barnmorskor genom att bli medlem i SRAT (Akademiker i samhällsberedande professioner) som tillhör Saco (www.barnmorskeforbundet.se).

Vision (tidigare SKTF) bildades 1936 och tillhör TCO. Vision har cirka 143 000 yrkesverksamma medlemmar (Medlingsinstitutet, 2021). De arbetar inom kommun, region, kyrka eller bolag och har i sin beskrivning ett tydligt fokus på att de organiserar anställda inom välfärden (www.vision.se).

Akademikerförbundet SSR bildades 1958 av 300 socionomer under namnet Sveriges Socionomers Riksförbund och bröt sig då ur TCO-förbundet SKTF (dagens Vision) mot bakgrund av missnöje med lönerna i Stockholms stad. SSR byggdes kring medlemmar med socionomexamen och har haft ett särskilt fokus på yrkes- och utbildningsfrågorna (Lundenmark, 2008). De beskriver sig idag som "Sveriges ledande samhällsvetarförbund" och betonar att det inte finns några typiska medlemmar bland de cirka 60 000 som de organiserar (Medlingsinstitutet, 2021). Det finns cirka 40 000 yrkesverksamma socionomer i Sverige 2020 och SSR organiserar 70 procent av dessa.

KOLLEKTIVA UPPROR SOM SVAR PÅ BRISTANDE INFLYTANDE

De studerade upproren mobiliserades utifrån två utlösande händelser. Händelserna belyser hur syftet med upprorens mobilisering är mångfacetterat och handlar om inflytande på flera nivåer. *Nu bryter vi tystnaden (NBVT) startade* efter att fackförbunden Vision och SSR anordnat en hearing med det då (2010) nyttillträdade socialborgarrådet i Stockholm. Det var ett öppet möte för medlemmar i båda fackförbund och det beskrivs här utifrån frågor om hur, när och varför upproret startades.

"De hade bjudit in till tvärfackligt möte för Vision och Saco. Det var mycket folk och alla kom från golvet. Alla förstår att arbetsbelastningen har varit tuff under många år. Vi är för få, har för lite pengar till klienterna, för mycket ärenden och otympliga administrationssystem. Alla var samstämmiga, vi mäktar inte med att göra ett bra jobb. Och då säger borgarrådet glatt '*Det går alltid att effektivisera*'. " (Chris, NBVT)

”Så stod hon (*socialborgarrådet*) och pratade till oss om att vi var drivna av ett kall och att hon var så stolt över det arbete som vi gjorde... Då ställde sig en socialarbetare upp och sa nu är det februari men jag får inte ge någon behandling till mina klienter (...) pengarna måste räcka hela året.” (Mio, NBVT)

Responsen från den politiska företrädaren ledde till att tre personer som arbetade på samma arbetsplats tog initiativ till att starta *Nu bryter vi tystnaden* (NBVT) som ett tvärfackligt nätverk för medlemmar i Vision och SSR. Det var öppet för socialarbetare i Stockholm även om personer från kranskommunerna kom på möten. Det första mötet hölls på internationella socialarbetardagen den 15 mars 2011 i ett av fackförbundens lokaler och nätverket var aktivt till början av hösten 2015.

Nu är det nog - barnmorskor för trygg och säker vård (BMFS) startades på senhösten 2012 efter att en anmälan från huvudskyddsombudet vid ett av sjukhusen i Stockholms läns landsting (SLL) inte ledde till några förbättringar. I samband med anmälan började barnmorskorna att prata med varandra om sin arbetssituation. Det startades en grupp på den sociala medieplattformen Facebook som döptes till ”*Nu är det nog*” som var öppen för barnmorskor från hela landet. Den fick snabbt närmare 1300 medlemmar vilket är cirka en fjärdedel av alla barnmorskor i Sverige. Genom samtalen on- och offline stod det klart att många upplevde likartade situationer på sina respektive arbetsplatser. I förhållande till frågor om hur, när och varför upproret startades länkas det både till skyddsombudsanmälan och upplevelser av en ohållbar arbetssituation under en längre tid.

”Det blev ett inferno och i juni gjordes en anmälan till arbetsmiljöverket (...) De hade varit systematiska en lång tid och sett till att kollegorna dokumenterade i systemen hur många raster som inte togs ut. Men det räckte inte utan de började prata ihop sig och ta kontakt med de andra sjukhusen” (Juno, BFMS)

”Det var tungt en lång tid, annars har det gått i vågor. Sen 2012 blev jag kontaktad av en annan barnmorska som frågade om jag var intresserad. Det var några barnmorskor som skulle samlas för att diskutera vår arbetssituation. Att den var övermäktig. Plus att det inte var humant att hänvisa alla kvinnor som ringde för att komma till oss.” (Kim, BFMS)

Tillsammans med två ombudsmän på Vårdförbundets kansli i Stockholm bjöds det in till ett första möte för att diskutera arbetssituationen. Vid mötet, hösten 2012, bestämde de sig för att samla alla barnmorskor vid de olika klinikerna i

Stockholm i ett uppror. Upproret blev offentligt i februari 2013 och var aktivt till slutet av hösten 2014.

Utifrån beskrivningarna av skälen att mobilisera upproren så handlar det om inflytande både i det direkta arbetet med patienter eller klienter och över förutsättningarna för arbetet på en mer överordnad nivå. Vad gäller inflytande i arbetet beskrivs hur födande kvinnor hänvisas vidare på grund av platsbrist och klienter som inte får behandling på grund av budgetbeslut och otympliga bedömningsinstrument. De beskriver en arbetssituation där både den egna och patienters/klienters hälsa står på spel (jämför Granberg, 2016). Vad gäller inflytande över förutsättningarna för arbetet beskrivs de formella vägarna inte räcka till. För socionomerna anordnar fackförbunden ett möte med den politiska ledningen för att kanalisera yrkesgruppens erfarenheter. Erfarenheterna avfärdas dock av den politiska ledningen både utifrån en kapitalistisk logik om ytterligare effektiviseringar vilket Chris citat illustrerar och utifrån den historiskt könade "kalltanken" (Mio).

För barnmorskorna handlar det om att skyddsombudsansmälan inte förändrade situationen på arbetsplatsen, trots att det är den institutionaliserade vägen för att fackligt kunna påverka arbetsmiljön. Situationerna belyser hur motparten sällan är en aktör och hur dessa befinner sig på olika nivåer parallellt (Koskinen Sandberg & Saari, 2019) samt hur det offentliga storlek är en ideologisk fråga med könade implikationer (Ross & Savage, 2013). En fråga som ställs på sin spets i förhållande till de välfärdsanställdas arbetsvillkor eftersom de indirekt påverkar gränserna för det offentliga omsorg, vilket åskådliggörs genom beskrivningarna av hur patienter hänvisas och klienter inte får behandling på grund av en tynande budget.

KOLLEKTIVA UPPROR SOM EN FORM AV MEDLEMSAKTIVISM

De två upprorens organisering påminner om varandra. De har som partiella organisationer (Ahrne & Brunsson 2011) inkluderingsregler baserade på professionsidentitet och vissa hierarkiska inslag i form av en styrgrupp (NBVT) eller strategigrupp (BFMS). Dessa har mandat att ge förslag och fatta beslut om inriktning och innehåll. Ambitionen om tvärfacklighet avspeglas i NBVT:s styrgrupp som bestod av tre personer från varje fackförbund. NBVT ställde krav på fackligt medlemskap, men begränsade sig inte till SSR eller Vision. Storleken på nätverket varierade över tid, men cirka 20–25 personer besökte regelbundet de månatliga nätverksmötena och 100–130 personer passerade förbi nätverket och fanns med på e-postlistan. Strategigruppen för BMFS bestod av 10–12 personer som träffades varannan eller var tredje vecka i Vårdförbundets lokaler. Målsättningen för strategigruppen var representation från länets förlossningskliniker. Det gick inte

att upprätthålla över tid och en delförklaring som lyfts är en starkt kritisk hållning från ledningar på vissa arbetsplatser (se även Ryan Bengtsson, 2020).

De båda upproren enades kring ett antal specifika krav. NBVT:s krav handlade om mängden arbete i form av rimliga delegationer, villkor i form av löner, handledning och introduktion för nyanställda. De ställde krav på att styr- och mätsystemen skulle ersättas med en helhetssyn och att den kommunala budgeten behöver kompensera för pris- och löneökningar i verksamheten. BFMS ställde krav på en barnmorska per kvinna i aktiv förlossning, att häva sparbetingen för förlossningsvården och höja förlossningspengen, samt krav på fler barnmorskor i beslutande organ. Upproren arbetade på liknande sätt genom att träffa landstings- respektive kommunpolitiker, publicera debattartiklar och använda olika medier för att sprida erfarenheter och berättelser från sina arbetsplatser. Sociala medier var en viktig arena för dialog både med kollegor och politiska företrädare. BFMS sida på Facebook hade närmre 17 000 följare när de var aktiva medan NBVT hade ca 8000 (se även Scaramuzzino 2017; Scaramuzzino & Meeuwisse, 2019). Det finns samtidigt en avgörande skillnad mellan upprorens organisation, nämligen att barnmorskorna mobiliserar *inom-fackligt* medan socialarbetarna mobiliserar *tvärfackligt*.

De olika sätten att organisera sig handlar bland annat om att de två upproren betraktar fackförbunden på olika sätt. Socionomerna riktar tydligare kritik mot det fackliga arbetet i sig och maktförhållanden inom facket. Pim och Mio ger uttryck för detta vid frågor om varför det behövdes ett uppror och hur de uppfattar fackförbundens position.

”Facken har misslyckats i hela västvärlden ... Det har blivit så mycket fokus på samverkan med arbetsgivaren. Man har tappat medlemmar och allt hänger ihop. Jag tänker att det är en grundorsak, att facken inte drev utsatta arbetstagares frågor. Det har inte hänt någonting, lönerna har folk klagat på hur länge som helst inom socialtjänsten. Arbetsvillkoren blev ständigt sämre.”
(Pim, NBVT)

”Det finns olika kampmetoder som man skulle kunna ta till. Nu är det enkäter till förbannelse där man ska fylla i hur stressnivån är (...) Jag tycker att facket ska medvetandegöra folk om fackets betydelse, kollektivavtalet, vad det är värt. Att det är vi på varje golv, sprida positiva exempel. Då handlar det inte om kvalitetsmässor utan om att mobilisera folk.” (Mio, NBVT)

Socionomernas kritik åskådliggör hur frågorna om syfte, organisation och kapacitet hänger samman med syn på medlemskap (Fairbrother, 2015; Scaramuzzino & Scaramuzzino, 2020). Pim relaterar en försämrad facklig kapacitet till ett för stort

ARTIKEL

fokus på samverkan och på fel frågor. Samverkan möjliggörs genom Medbestämmandelagen (MBL) som bland annat har tillkommit för att stärka medarbetares inflytande. Samverkansavtalen verkar dock ur informanternas perspektiv inte skapa reellt inflytande över de beslut som fattas, utan framträder snarast som en symbol för den fackliga tillbakagången. Detta relateras även till vilka fackliga metoder som används där Mios citat illustrerar en önskan om ett mobiliserande och röstbärande fackligt arbete både internt och externt. Hen problematiserar hur ständigt återkommande enkätstudier inte nödvändigtvis leder till ett större inflytande över arbetet. Informanterna i NBVT saknar i detta avseende både ambitionerna från sina respektive fackförbund att politiskt lyfta hur försämrade arbetsvillkor hänger ihop med välfärdspolitiken i stort och organisatoriska sammanhang för att hantera lokala frågor om stress, styrning och villkor (jämför Scaramuzzino & Meeuwisse, 2019). NBVT var ett försök att tillgodose båda dessa syften där nätverksträffarna användes för att samla och dela erfarenheter av rådande arbetsvillkor, vilka sedan användes för adressera välfärdspolitiska frågor på mer övergripande nivå. NBVT var en form av medlemsaktivism som mobiliserades underifrån inom respektive fackförbund, som förutom att agera som röstbärare i offentligheten även tog sikte på fackföreningarnas syfte och organisationsformer. Det tvärfackliga nätverket innebar skapande av ett organisatoriskt sammanhang för att utbyta erfarenheter och handla politiskt som *socialarbetare* oberoende av facklig tillhörighet. Dessa möten beskrivs som en trygghet för att våga bryta tystnaden medialt. En tystnad som tidigare forskning visar är vanlig för yrkesgruppen socionomer (Lundälv, 2019).

Barnmorskorna mobiliserar sitt uppror genom Vårdförbundet och de två lokala ombudsmännen var bland initiativtagarna till att det startades. Alexis och Eli beskriver processen utifrån frågor om hur upproret mobiliserades och vilka resurser som varit viktiga.

”Det var Vårdförbundet som sa, vi kan hjälpa er med det här. Vi kan bistå med kompetens, organisation och lokal men ni måste bestämma vad vill ni åstadkomma, vad har ni för mål? Vad vill ni göra?” (Alexis, BMFS)

”Man kunde inte bara sitta och dricka kaffe och chit-chatta, utan det var tuffa möten där de (*ombudsmännen*) gick in och sa – nu är vi helt utanför, nu får vi dra tillbaka, alltså det var väldigt styrt. Det var nog en förutsättning för att vi orkade.” (Rio, BFMS)

Ombudsmännen på Vårdförbundet beskrivs ha både en initierande och strukturerande roll som moderatorer. Det här sättet att arbeta möjliggjordes av Vårdförbundets policy om *medlemsaktivism* som uppmuntrar förbundet att stödja

initiativ som ligger utanför det traditionella fackliga arbetet. Policyn antogs när sjuksköterskestudenter, med start i Umeå 2011, mobiliserade för att höja sina ingångslöner under parollen ”*Inte under 24000*” eller 24K (www.vardforbundet.se). Det fanns vid tiden för studenternas mobilisering en problembeskrivning att facket befann sig för långt bort från arbetsplatserna (informant Vårdförbundet). En beskrivning som liknar både socionomernas kritik och spänningen mellan gräsrotter och ledning som tidigare forskning lyfter fram (Voss, 2010). Policyn om medlemsaktivism var ett sätt för Vårdförbundet att hantera frågor om inflytande internt genom att möjliggöra för nya arbetssätt. Det går också att se att policyn om medlemsaktivism ligger i linje med Vårdförbundets organisering historiskt med tydliga anpassningar till en individualiserad arbetsmarknad och kollektiv individualism (Fransson, 2009). Samtidigt skiljer sig medlemsaktivismen som barnmorskorna mobiliserar från studenternas löneuppror. Dels ställer de krav på arbetsvillkor i en bredare bemärkelse än löner genom att ta sikte på styrsystem, arbetsmiljö och förlossningsvårdens omfattning. Vidare är upproret lokalt baserat i Stockholm där de genom den s.k. strategigruppen skapade en tillfällig organisationsform med återkommande möten för att utbyta erfarenheter från arbetet vid de olika klinikerna och mobiliseringsarbetet i stort. Utifrån beskrivningarna av mobiliseringsprocessen framträder en spänning mellan barnmorskornas och ombudsmännens intressen där betoningen förvisso ligger på barnmorskornas mål vilket Alexis citat illustrerar samtidigt som mötesprocesserna beskrivs som väldigt styrda (Rio). Det leder också vidare in på dessa relationers spänningsfyllda dynamik.

FACKLIGT STÖD MED FÖRBEHÅLL

De tre fackförbunden ställer oavsett organiseringsform liknande resurser till upprorens förfogande. Informanter i båda uppror lyfter fackförbundens stöd vid frågor om vilka förutsättningar som varit viktiga.

”I det långa loppet har det varit jättevärdefullt att vi haft stöd från våra fackförbund. De har ju inte tagit avstånd ifrån oss. Genom att låna ut lokaler, ekonomiska resurser för att köpa fika, mackor och sådär. Lokal-fackligt har fackförbunden stått upp för oss och lyft fram arbetet vi gör och det tänker jag har varit en framgångsfaktor.” (Lex, NBVT)

Avgörande för effektiviteten och vad vi vill åstadkomma var Vårdförbundet och möjligheten att träffas – allt från lokal, till fika, till hjälpen att spjälka upp tankarna – det var helt avgörande. (Eli, BFMS)

Samtliga fackförbund erbjuder ett möjliggörande stöd till upproren. Det handlar om ekonomiskt stöd till fika, lokal och kunskapsstöd av olika slag. De får medieträning och Visions kommunikationsavdelning tog fram logotyp till NBVT. För barnmorskorna är fackförbundets mediekontakter avgörande och offentliggörandet av upproret följde en tydlig PR-strategi som lades upp tillsammans med Vårdförbundets pressavdelning. De fackliga strukturerna och organisatoriska resurser spelar i detta avseende en viktig roll, både för att orka mobilisera men även genom att öppna upp kontaktvägar till politiker och beslutsfattare och i form av legitimitet och trygghet att uttala sig medialt (jämför Hickey m.fl. 2010). De olika formerna för organisering innebar att Vårdförbundets ombudsmän var fysiskt närvarande i mötesrummen medan SSR och Vision befann sig mer på avstånd. Det gav också upphov till olika typer av spänningar i relationerna mellan de båda upproren och respektive fackförbund. På frågor om hur deras krav har tagits emot (Mika) och socionomernas relation till fackförbunden (Lex) beskrivs hur det fackliga stödet även innebar vissa utmaningar.

”Det har varit svårt att föra (*fram*) det vi ville, utan att hamna i de här processerna - gör vi lika mycket nu. Så det inte blir Vision eller SSR som får mer cred. för det här. Mycket diplomatisk politik som man måste ta för att komma fram.” (Mika, NBVT)

”Det blev en ständig kamp mellan respektive fackförening. Vem vi tillhörde mest. Från fackens sida ville man inte att vi presenterade oss som ett tvärfackligt nätverk. Det blev en kamp kring vilket stöd vi kunde få, för man konkurrerar om samma medlemmar. De upplevde att om vi skulle säga att vi företräder båda fackföreningarna så tappade man den här konkurrensmässiga fördelen.” (Lex, NBVT)

Den tvärfackliga organisationsformen utmanar de fackliga strukturerna på flera sätt. Det handlar dels om konkurrenstänkande i förhållande till medlemmar och att fackförbunden inte vill riskera att sammanblandas med varandra. Det kan härledas till att de tillhör olika centralorganisationer (TCO respektive Saco) och till fackförbundens historia, där SSR startades som en utbrytning från TCO för att de inte ansågs driva villkorsfrågorna tillräckligt (Lundenmark, 2008). Informaterna beskriver hur det krävdes diplomati för att inte något av förbunden skulle få mer ”cred” i den ”ständiga kamp” som de beskriver pågick om upprorets inriktning och arbetsformer. Scaramuzzino (2017) lyfter riskerna med kooptering från etablerade organisationer och NBVT anpassar sig på olika sätt till de fackliga organisationernas intressen till exempel genom att kalla det för ett tvärfackligt nätverk för medlemmar i Vision och SSR. Den tvärande organiseringen erbjud-

er samtidigt ett visst skydd mot kooptering. Balanserande av cred kan i detta avseende även ses som ett uttryck för att de två fackförbunden tvingas ”konkurrera” om upproret som erbjuder något speciellt: ett fackligt-politiskt sammanhang som skapade engagemang och placerade frågorna om villkor och välfärd på den politiska agendan. Praktiker som fackförbunden på vissa sätt möjliggör men håller på distans snarare än inlemmar.

Vad gäller barnmorskorna är deras uppror sanktionerat genom policyn om medlemsaktivism och de får tydligt stöd från sina lokala ombudsmän. Vårdförbundet är även noga med att i sin kommunikation framhäva den egna organisationens betydelse för mobiliseringen av upproret. De beskriver exempelvis BMFS som en ”temagrupp” inom facket (Stegring, 2013) och rättar genom en debattartikel en krönikör på DN för att inte lyfta fackets roll (Ribeiro, 2014).

Barnmorskorna hamnade så småningom också i en situation där de blev klämda mellan två etablerade organisationer. Detta när personer i upproret fick förtroendeposter i Barnmorskeförbundet som är professionsorganisationen. På frågor om vilka resurser som varit viktiga beskriver Rio stödet från Vårdförbundet och kommer då in på denna schism. Alexis beskriver utifrån frågor om hur upproret arbetade att Vårdförbundet även kom att ställa fler krav.

”Sen blev det skavigt med Vårdförbundet. Det blev såhär kontroverser och Barnmorskeförbundet och Vårdförbundet började bli lite såhär *grrr* (...) Jag tror att det var någon känsla av att någon hade tagit åt sig äran.” (Rio, BFMS)

”Vårdförbundet började ställa krav... Vissa tyckte att vi var för o-vårdförbundiga. Att man inte skulle jobba på det här sättet med aktiva medlemmar och då blev det tråkigt. Vi ville göra grejer, vara snabba och börjar folk klaga på det vi gör, då blev det tråkigt.” (Alexis, BFMS)

Informanterna beskriver hur Vårdförbundet störs av att personer har fått förtroendeuppdrag i professionsorganisationen och upplevelser av att någon har tagit åt sig äran för deras arbete. Det liknar det som socionomerna beskriver i förhållande till cred och hur det även för barnmorskorna verkar finnas svårigheter för de etablerade organisationerna som ska företräda yrkesgruppen att samarbeta. Att det började ställas fler krav och beskrivningar av upproret som ”o-vårdförbundiga” väcker också frågor om hur förankrad policyn om medlemsaktivism är i organisationen. Det var till följd av dessa konflikter som BFMS avslutade sitt arbete vilket beskrivs som ett smärtsamt beslut av informanterna. Socionomerna beskriver sitt beslut att inte fortsätta både som en konsekvens av att de hade uppnått sitt syfte men också för att de såg behoven av att utveckla nätverket till en mer varaktig organisation med mer genomarbetade demokratiska procedurer, vilket ingen

mäktade med. Det åskådliggör väl den inneboende spänningen mellan demokrati och effektivitet (Voss, 2010) och aktualiserar frågorna om medlemsaktivism som strategi för facklig förnyelse i svensk offentlig sektor.

KOLLEKTIVA UPPROR - ETT LED I FACKLIG FÖRNYELSE?

I den här artikeln analyseras två kollektiva uppror bland barnmorskor och socionomer som en form av medlemsaktivism. Utifrån nyckelinformanternas beskrivningar analyseras både skälen till att de mobiliserar och relationerna till respektive fackförbund. Vad gäller det första handlar det både om *inflytande* i det direkta arbetet med patienter och klienter och *inflytande över förutsättningarna för arbetet*. Båda upproren mobiliseras som en reaktion på att de traditionellt fackliga vägarna inte bedöms vara tillräckliga. För barnmorskornas del en huvudskyddsombudsansmälan som inte ledde någonstans och för socialarbetarna ett missnöje med både de fackliga organisationernas arbets sätt och fokus.

Socionomernas kritik återspeglar spänningar som forskningen om facklig förnyelse lyfter fram i förhållande till *syfte* där rollen som röstbärare i samhället efterlyses likväl som ett mer tydligt mobiliserande fackligt arbete (Juravich, 2018; Scaramuzzino & Meeuwisse, 2019). Samverkansavtalen blir i det närmaste en symbol för facklig reträtt vilket understryker den institutionella försvagningens betydelse för fackförbundens inflytande i samhället (se även Hyman and Gumbrell-McCormick, 2010). Det knyter även an till de specifika omständigheter som råder för fackförbund i offentlig sektor. Både att allmänheten är en mer tydlig tredje part (Black, 2018), att motparten är politiker på flera nivåer (Koskinen Sandberg & Saari, 2019), och att det offentligas storlek är en i grunden ideologisk fråga med könade implikationer (Ross & Savage, 2013). Det är också därför begreppet *politisering av omsorg* är relevant för att förklara vad dessa otraditionella former för mobilisering bland välfärdens yrkesgrupper handlar om - att politisera länkarna mellan försämrade arbetsvillkor och välfärdens gränser - när de traditionella fackliga vägarna inte räcker till.

De två upproren är som en form för medlemsaktivism likartade. De organiserar sig på liknande sätt med strategi och styrgrupp och de politiska praktiker påminner om varandra. Skillnaden är organisatorisk där barnmorskorna mobiliserar *inomfackligt* och socionomerna *tvärfackligt*. Denna skillnad får inte konsekvenser för de resurser som de fackliga organisationerna kanaliseras och som spelar en viktig roll för mobiliseringen av de båda upproren (jämför Hickey m.fl. 2010). Skillnaden ger dock upphov till olika sorters spänningar mellan fackförbund och uppror.

Tvärfackligheten innebar ett diplomatiarbete för socionomerna som gick ut på att inget av fackförbunden skulle få mer uppmärksamhet än det andra. Tvär-

fackligheten verkar samtidigt erbjuda ett visst skydd mot kooptering då de två fackförbunden fick ”konkurrera” om dem. För barnmorskornas del sanktioneras deras medlemsaktivism i en policy och lokala ombudsmän var tydligt både initiativtagande och drivande i mobiliseringen av upproret, även om barnmorskornas intressen betonades. Policyn är i detta avseende ett organisatoriskt verktyg som öppnar upp för ett mobiliserande fackligt arbete och medlemskap byggt på delaktighet och aktivitet (jämför Scaramuzzino & Scaramuzzino, 2020). Samtidigt förefaller de kollektiva upproren, även när det finns en policy om medlemsaktivism i organisationen, vara en tillfällig uppsättning praktiker som fortgår så länge de engagerade individerna orkar bedriva arbetet. Fackförbundens resurser underlättar arbetet men det innebär inte att deras arbetssätt förändras i grunden.

Den här studiens resultat ligger således i linje med tidigare forskning om facklig förnyelse både i Sverige (Scaramuzzino & Scaramuzzino, 2020; Petersson m.fl., 2012) och internationellt (Hickey m.fl. 2010; Larsson, 2014). Studien bidrar samtidigt med nya perspektiv, dels genom att utforska de två kollektiva upproren som en form för medlemsaktivism vilket bidrar till en fördjupad analys av de komplexa relationerna mellan fackförbund och uppror (Scaramuzzino & Meeuwisse, 2019) och dels genom att anta ett gräsrotsperspektiv på medlemsaktivism som strategi för facklig förnyelse i svensk offentlig sektor. Studien visar i detta avseende hur de båda upproren, trots olika organisationsform, får ett *inte obetydligt stöd* från sina respektive fackförbund, som möjliggör att dessa frågor om arbetsvillkor och välfärd når den politiska och mediala agendan. Det väcker samtidigt mer kritiska frågor som risken att dessa frågor härigenom förskjuts bort från fackförbundens ansvar genom att förläggas till en särskild och temporär organisation antingen inom, eller i gränslandet mellan, de fackliga organisationerna. Utifrån detta perspektiv kan fackförbundens stöd till de två upproren tolkas som ett uttryck för att de inte i första hand betraktar sitt syfte som röstbärande, mobiliserande eller koalitionsbyggande. En tolkning som även stärks av oviljan att samverka över organisationsgränserna som upprorens mobilisering blottlägger. Fackförbunden förefaller i detta avseende vara inställda på konkurrens snarare än av relationsbyggande med andra aktörer eller rörelser, trots i grunden gemensamma intressen. Mot bakgrund av att fackförbunden i offentlig sektor befinner sig i en situation med motparter på flera olika nivåer är detta anmärkningsvärt och väcker flera forskningsfrågor för framtiden. I den här studien saknas slutligen de fackliga företrädarnas perspektiv på relationerna till upproren, vilket skulle fördjupa förståelsen av medlemsaktivism som facklig förnyelsestrategi ytterligare. Det vore i detta avseende även relevant att studera hur dessa processer har fortgått inom respektive fackförbund.

REFERENSER

- Ahrne G. & Brunsson N. (2011). Organization outside organizations: The significance of partial organization. *Organization*, 18 (1), 83–104. doi:10.1177/1350508410376256
- Alvinus, A. & Svensén, S. (2020). Prekariserade arbetsförhållanden? En kvalitativ studie om upplevda organisatoriska arbetsvillkor inom barnomsorgen. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 26(4), 46–64. <https://journals.lub.lu.se/aoa/article/view/21330/19817>
- Barron, K. (2016). Kön och funktionshinder. I M. Söder & A. Hugemark (Red.), *Bara funktionshindrad? Om funktionshinder och intersektionalitet (2 uppl., ss. 35-55)*. Malmö: Gleerups.
- Bejerot E., Forsberg Kankkunen T. & Hasselblad H. (2015). Två decennier av new public management: arbetsmiljön i skola och sjukvård. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 23(3), 23–41. <https://journals.lub.lu.se/aoa/article/view/17734/16081>
- Black, S. (2018). Community unionism without the community? Lessons from labor-community coalitions in the Canadian child care sector. *Labor Studies Journal*, 43(2), 118–140. DOI:10.1177/0160449X18763442
- Briskin, L. & Eliasson, M. (1999). *Women's organizing and public policy in Canada and Sweden*. Montreal: McGill-Queens University Press.
- Briskin, L. (2011). The militancy of nurses and union renewal. *Transfer*, 17(4), 485–499. <https://doi.org/10.1177/1024258911419761>
- Briskin, L. (2012). Resstance, mobilization and militancy: Nurses on strike. *Nursing Inquiry*, 19(4), 285–296. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1800.2011.00585.x>
- Danielsson Öberg, A. & Öberg, T. (2020). *Facklig höst i Europa. Tuffa utmaningar från höger och färre medlemmar*. Stockholm: Arena idé.
- Della Porta, D. (2014). *Methodological practices in social movement research*. Oxford: Oxford University Press.
- Erlöv, I., & Petersson, K. (1992). *Från kall till personlighet: Sjuksköterskans utbildning och arbete under ett sekel*. Lund: Studentlitteratur.
- Fairbrother, P. (2015). Rethinking trade unionism: Union renewal as transition. *The Economic and Labour Relations Review*, 26(4), 561–576. <https://doi.org/10.1177/1035304615616593>
- Fransson S. & Thörnqvist C. (2003). Gender-specific Strategies for Industrial Action: The Swedish Case in Historical Perspective. I D. Fleming & C. Thörnqvist (Red.), *Nordic Management-Labour Relations and Internationalization Converging and Diverging Tendencies*. Nordic Council of Ministers, Copenhagen. <http://www.diskrimineringslagen.se/uploads/SF-CT%202003.pdf>
- Fransson, S. (2009). Kvinnors strejker – en väg till rättvisa och jämställda löner? I A-M. Egerö (Red.) *Nio perspektiv på jämställdhet*. Medlingsinstitutet, Stockholm.
- Granberg, M. (2016). Care in revolt: Labor conflict, gender, neoliberalism. [Doktorsavhandling, Mittuniversitetet]. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:908625/FULLTEXT02.pdf>
- Granberg, M. (2017). Shop Floor Power: Opportunity and Collectivism in Nurses' Collective resignations. *Nordic Journal of working life studies*, 7(4), 109–127 <https://doi.org/10.18291/njwls.v7i4.102360>
- Granskär, M., & Höglund-Nielsen, B. (2008). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Studentlitteratur.
- Haraway, D. (1988). Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575–599. <https://doi.org/10.2307/3178066>
- Hickey, R. Kuruvilla, S. Lakhani, T. (2010). No Panacea for Success: Member Activism, Organizing and Union Renewal. *British Journal of Industrial Relations*, 48(1), 53–83. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8543.2009.00743.x>
- Hyman, R. & Gumbrell-McCormick, R. (2010) Trade unions, politics and parties: is a new configuration possible? *Transfer*, 16(3), 315–331. <https://doi.org/10.1177/1024258910373863>
- Johansson, H. & Meeuwisse, A. (2017). Socialt arbete i civilsamhället: mikro-, meso- och makroteorier. I S. Linde & R. Scaramuzzino (Red), *Socialt arbete i civilsamhället: aktörer, former och funktioner* (1 uppl., ss.47–74). Lund: Studentlitteratur.
- Juravich, T. (2018). Constituting challenges in differing arenas of power: worker centers, the fight for \$15 and Union organizing. *Labor Studies Journal*, 43(2), 104–117. <https://doi.org/10.1177/0160449X18763441>

- Kjellberg, A. (2019). Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund. *Studies in Social policy, Industrial relations, Working life and Mobility*, 2019(1). Department of Sociology, Lund university
- Koskinen Sandberg, P. & Saari, M. (2019). Sisters (can't) unite! Wages as macro-political and the gendered power orders of corporatism. *Gender work and organisation*, 26(5), 633-649.
<https://doi.org/10.1111/gwao.12300>
- Larsson, B. (2014). Transnational Trade Union Action in Europe. *European Societies*, 16(3), 378-400. doi:10.1080/14616696.2013.813958
- Lauri, M. (2016). Narratives of governing: Rationalization, responsibility and resistance in social work. [Doktorsavhandling, Umeå Universitet]. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:923799/FULLTEXT01.pdf>
- Linderoth, K. (2020). *Kampen om välfärdsarbetets värde: Fackligt aktiva kommunalarbetsminns strejken 2003*. Stockholm: Leopard Förlag
- Lindgren, S-Å. (2006). Grounded Theory - ett oavslutat projekt. *Sociologisk forskning*. 2006 (1), 51-70.
<https://www.jstor.org/stable/26600021>
- Lundenmark, T. (2008). *En särskild historia. Berättelsen om Akademikerförbundet SSR, 50 år*. Borås: Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB
- Lundälv, J. (2019). The Challenges of Writing Opinion Pieces in Social Work: A national online survey of Swedish Social workers' Experiences of Influencing Public Opinion. *British Journal of Social Work*, 49(6), 1395-1414. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcz058>
- Lyhne Ibsen, C & Tapia, M (2017). Trade union revitalisation: Where are we now? Where to next? *Journal of Industrial Relations*, 59(2), 170-191. <https://doi.org/10.1177/0022185616677558>
- McKeown, M. (2009). Alliances in action: Opportunities and threats to solidarity between workers and service users in health and social care disputes. *Social theory and health*, 7(2), 148-169. doi:10.1057/sth.2009.8
- Medlingsinstitutet (2021). Medlemmar i fackliga organisationer och i arbetsgivarorganisationer Statistik från årsskiftet 2020/2021.
- Mulinari, P. (2018). To care and protect: Care workers confronting Sweden Democrats in their workplace. *NORA-Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 26(2), 84-98. <https://doi.org/10.1080/08038740.2018.1449766>
- Peterson, A., Wahlström, M., Wennerhag M. (2012). Swedish trade unionism: A renewed social movement? *Economic and Industrial Democracy*, 33(4), 621-647. <https://doi.org/10.1177/0143831X11425257>
- Ribeiro, S. (2014, 2 maj) Barnmorskor och Vårdförbundet jobbar ihop, *Dagens Nyheter* <https://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/barnmorskor-och-vardforbundet-jobbar-ihop/>
- Ryan Bengtsson, A. (2018) Collective mobilization among welfare professionals in Sweden - the politicisation of caring. I Sowa, F., Staples, R., & Zapfel, S. (Eds.), *The transformation of work in welfare state organizations New Public Management and the institutional diffusion of ideas*. London: Routledge.
- Ryan Bengtsson, A. (2020) Motståndets motstånd - reaktioner på socionomer och barnmorskors mobilisering. *Socialvetenskaplig tidskrift 2020(3-4)*, 309-328. <https://doi.org/10.3384/SVT.2020.27.3-4.3667>
- Ross, S. & Savage, L. (2013). Introduction: Public sector unions in the age of austerity. I S. Ross & L. Savage (Red.), *Public sector unions in the age of austerity*. Halifax: Fernwood Publishing.
- Scaramuzzino, G. (2017). Att höja sin röst - socialarbetares mobilisering och organisering genom sociala medier I S. Linde & R. Scaramuzzino (Red), *Socialt arbete i civilsamhället: aktörer, former och funktioner* (1 uppl., ss.201-224). Lund: Studentlitteratur.
- Scaramuzzino, G. & Meeuwisse, A. (2019). Socialarbetares protester genom nätverk på sociala medier. *Socionomens forskningssupplement*, 45(1), 4-17.
<https://socio.nomen.se/forskning/vetenskapliga-artiklar/socialarbetares-protester-genom-natverk-pa-sociala-medier/>
- Scaramuzzino, G. & Scaramuzzino, R. (2020) Membership in the digital era: Swedish trade unions' use of Internet and social media. *Sociologisk Forskning*, 57(1), 43-66. <https://doi.org/10.37062/sf.57.20171>

- Stegring, J. (2013) Temagrupp kräver trygg och säker vård, *Hårda bandage*, 2013(1), 6-7. <http://docplayer.se/5687688-Harda-bandage-barnmorskor-i-uppror-sid-6-7-kick-off-3-minst-25-000-spann-4-5-sommar-och-semester-8.html>
- Söder, M., Barron, K. Nilsson, I. (1990) Inflytande för människor med omfattande funktionshinder, SOU1990:19 Handikapp och välfärd?: en lägesrapport. Centrum för handikappforskning, Uppsala Universitet. <https://lagen.nu/sou/1990:19#B3>
- Voss, K. (2010) Democratic dilemmas: union democracy and union renewal. *Transfer*, 16(3), 370–382. <https://doi.org/10.1177/1024258910373868>
- Widerberg, K. (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

ABSTRACT

This article explores two collective revolts among social workers and midwives. The study departs from previous research on mobilization among feminised occupational groups in Sweden and research on members' activism as union renewal. Based on interviews with key informants in the two revolts, the results show that the collective revolts serve to address both deteriorated working conditions as well as practices and political priorities within the trade unions. Even if the trade unions support the revolts, the support is restricted and several tensions are shown. Tensions that illustrate the complexities and hardship of union renewal, especially in the public sector.

Keywords: collective mobilization, members' activism, welfare workers